

Rapport
Beperkte Opleidingsbeoordeling

Bachelor Fiscale Economie

Erasmus Universiteit Rotterdam

Inhoud van het verslag

1. Samenvatting van de beoordeling	2
2. Proces van beoordeling	4
3. Overzicht van de opleiding.....	6
3.1 Basisgegevens van de opleiding.....	6
3.2 Korte beschrijving van de instelling.....	7
3.3 Beschrijving van de beoogde eindkwalificaties	8
3.4 Beschrijving van het curriculum	9
4. Overzicht van beoordelingen.....	10
5. Bevindingen, overwegingen en beoordeling per standaard.....	11
5.1 Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	11
5.2 Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	13
5.3 Standaard 3: Toetsing	16
5.4 Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties.....	19
6. Aanbevelingen.....	20
Bijlage 1: Programma locatiebezoek.....	21
Bijlage 2: Bestudeerde documenten	23
Bijlage 3: Bestudeerde eindwerken	24
Bijlage 4: Samenstelling visitatiepanel	25

1. Samenvatting van de beoordeling

Het visitatiepanel heeft de opleiding Bachelor Fiscale Economie beoordeeld aan de hand van het NVAO-beoordelingskader voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling. In deze samenvatting geeft het panel de voornaamste overwegingen weer die tot het oordeel hebben geleid.

De opleiding heeft de aanbevelingen bij de vorige externe beoordeling in 2009 en bij de interne tussentijdse opleidingsevaluatie in 2012 ter harte genomen. De opleiding heeft onder andere het vak *Introductie Fiscale Economie* opgenomen in het eerste jaar, aparte practicumcolleges voor de studenten Fiscale Economie ingesteld en een raad van advies vanuit het werkveld geïnstalleerd.

Naar de mening van het panel heeft de opleiding in de doelstellingen de economische, fiscale en juridische kennis goed naar voren gebracht en op afgewogen wijze gecombineerd. Het panel heeft waardering voor het domeinspecifieke referentiekader dat de opleidingen van de Erasmus School of Economics en de opleidingen van de Vrije Universiteit en de Wageningen Universiteit opgesteld hebben. De eindkwalificaties van de opleiding komen overeen met de doelstellingen en raken de disciplinaire kennis op economisch, fiscaal en juridisch gebied, de wetenschappelijke kennis en vaardigheden, de vaardigheden inzake het analyseren en oplossen van vraagstukken op dit gebied en de sociale en communicatieve vaardigheden. Ook zijn de eindkwalificaties in overeenstemming met het niveau van de bachelor.

De opleiding vergelijkt zich naar behoren met opleidingen op dit gebied in het buitenland. Het panel is te spreken over de raad van advies die is ingesteld om de eindkwalificaties en het curriculum van de zijde van het beroepenveld te laten beoordelen.

Het panel acht de toelatingseisen en de toelatingsprocedure met onder meer de studiekeuzecheck valide.

De beoogde eindkwalificaties zijn volledig en op evenwichtige wijze in het curriculum opgenomen. Het panel is zeer te spreken over dat curriculum, omdat het goed opgebouwd is en omdat het de studenten in staat stelt zich de fiscale en economische kennis en vaardigheden diepgaand eigen te maken. Het panel ondersteunt het plan van de opleiding om de academische vaardigheden meer samenhangend aan te bieden. Het panel beveelt daarnaast aan om in het eerste jaar een fiscaal vak te geven om de studenten nog meer met dat vakgebied kennis te laten maken dan nu het geval is en om het evenwicht tussen fiscale en juridische onderwerpen in het curriculum te vergroten.

Het didactisch concept en de werkvormen van de opleiding dragen volgens het panel bij aan het bereiken van de beoogde eindkwalificaties. Hoewel de student-docentratio niet gunstig oogt, ziet de opleiding toch kans om kleinschalig onderwijs aan te bieden, zeker ook in het derde jaar. De studenten missen wel practica bij enkele fiscale vakken om met de stof te oefenen. Het panel suggereert de opleiding daar aandacht te besteden.

Ondanks de maatregelen die de opleiding heeft genomen, blijft het rendement toch achter. Eén van de oorzaken daarvan is gelegen in de vertraging die veel studenten in de afstudeerscriptie oplopen. Daarom beveelt het panel de opleiding aan zich in te spannen het scriptietraject zo mogelijk in de tijd te beperken, daarbij aandacht bestedend aan individuele wensen van studenten om zich middels onder meer een niet verplichte stage verder te ontwikkelen.

De docenten beschikken volgens het panel over uitstekende didactische kwaliteiten, wat de studenten bevestigen. Het wetenschappelijk onderzoek dat de docenten doen, komt evenwel niet geheel overeen met de eisen die de Erasmus School of Economics stelt. Het panel beveelt aan dat onderzoek uit te voeren volgens de eisen van de School, zo mogelijk met inachtneming van de mogelijkheden en eisen die het fiscale vakgebied aan de wetenschapsbeoefenaren stelt. De School zou daartoe volgens het panel meer tijd voor onderzoek aan de docenten ter beschikking kunnen stellen. Het panel ondersteunt de gedachte van de School om nauwer samen te werken met de fiscalisten van de Erasmus School of Law. De continuïteit van de personele bezetting baart het panel enige zorg, omdat één van de hoogleraren eind 2017 vertrekt en omdat nog niet voorzien is in een opvolger. Het panel beveelt de School aan de vervanging van deze hoogleraar in gang te zetten, opdat het niveau van het onderwijs behouden blijft. Het panel is wel positief over de extra personele bezetting die de *Tutor Academy* biedt.

Het panel is te spreken over het beleid, de regels en de richtlijnen van de Erasmus School of Economics inzake toetsing en beoordeling die voor deze en andere opleidingen van de School gelden. Deze bieden in de ogen van het panel voldoende waarborgen voor de validiteit van de toetsen, de betrouwbaarheid van de beoordelingen, de capaciteiten van de examinatoren en de transparantie van de toetsen en beoordelingen voor de studenten. De verantwoordelijkheden en taken van de examencommissie zijn in lijn met de wettelijke bepalingen. De commissie ziet toe op de processen van toetsing en beoordeling, analyseert de resultaten van de tentamens en controleert periodiek de afstudeerscripties.

De toetsvormen die de opleiding inzet, zijn geschikt om de kennis en vaardigheden waarover de studenten moeten beschikken te toetsen.

In acht genomen de opmerking over de planning van het scriptieproces, kan worden gezegd dat de begeleiding en beoordeling van de afstudeerscripties goed ingericht is. Met de invoering van het *Thesis Workflow System* verbetert dit proces nog verder. De beoordeling van de scripties is betrouwbaar door de inzet van twee examinatoren en de hantering van een goed uitgewerkt beoordelingsformulier. Wel beveelt het panel aan gewogen beoordelingscriteria te gebruiken om het belang van criteria in het cijfer te laten doorwegen.

Het panel beoordeelt de toetsen van de vakken als qua inhoud en qua niveau voldoende.

Het panel kwalificeert de zes bestudeerde afstudeerscripties van deze opleiding als ten minste *voldoende*. In de meeste gevallen kon het panel zich vinden in het cijfer dat de examinatoren van de opleiding voor de scriptie hadden gegeven. In één geval achtte het panel het cijfer te laag, terwijl in een ander geval het panel het cijfer te hoog vond. Daarnaast had één van de scripties een te ruime probleemstelling waardoor het voor de student niet goed mogelijk was meer diepgang in de scriptie aan te brengen.

Het panel dat de beoordeling van de opleiding Bachelor Fiscale Economie van de Erasmus Universiteit Rotterdam heeft uitgevoerd, komt tot het oordeel voldoende voor deze opleiding en adviseert de NVAO een positief besluit over de accreditatie van deze opleiding te nemen.

Rotterdam, <datum>

prof. dr. T.J. Wansbeek
voorzitter

drs. W. Vercouteren RC
secretaris

2. Proces van beoordeling

Certiked VBI heeft van de Erasmus Universiteit Rotterdam het verzoek ontvangen een beoordeling uit te voeren van de opleiding Bachelor Fiscale Economie in het kader van de accreditatieprocedure van de NVAO. De beoordeling is uitgevoerd aan de hand van het beoordelingskader voor de Beperkte Opleidingsbeoordeling van 19 december 2014 (Staatscourant nr. 36791).

In overleg met Erasmus Universiteit Rotterdam heeft Certiked de leden van het beoordelingspanel uitgenodigd in het panel zitting te nemen. Zij hebben daarop positief geantwoord. Het panel bestond uit de volgende personen:

- Prof. dr. T.J. Wansbeek, emeritus hoogleraar Statistiek en Econometrie, Rijksuniversiteit Groningen (voorzitter);
- Prof. dr. J. Hartog, emeritus hoogleraar Micro-economie met aanstelling als gast-onderzoeker, Universiteit van Amsterdam (panellid);
- Prof. dr. R. Kabir, hoogleraar en leerstoelhouder Corporate Finance and Risk Management, Universiteit Twente (panellid);
- Prof. dr. A.C. Rijkers, emeritus hoogleraar Fiscale Economie, Universiteit Tilburg (panellid);
- S.M. van den Hoek, student Bachelor Fiscale Economie, Universiteit van Amsterdam (student-lid).

Als procescoördinator/secretaris namens Certiked trad op drs. W.J.J.C. Vercouteren RC.

Certiked heeft namens de opleiding de samenstelling van het panel ter goedkeuring voorgelegd aan de NVAO. De NVAO heeft haar goedkeuring verleend.

De procescoördinator/secretaris heeft voorafgaande aan het locatiebezoek overleg gevoerd met de opleiding over een aantal formele zaken, zoals de datum en de agenda van het locatiebezoek, de eisen te stellen aan de kritische reflectie, de aan te leveren bijlagen, de bij het locatiebezoek ter inzage te leggen documenten en de lijst van de meest recente eindwerken.

Namens het panel heeft de procescoördinator/secretaris in totaal zes eindwerken opgevraagd uit de laatste twee jaren van afgestudeerden van de opleiding. Overeenkomstig de Richtlijn beoordeling eindwerken tijdens visitaties van 18 februari 2015 van de NVAO is deze selectie volstrekt willekeurig uitgevoerd. Wel is gezorgd voor een evenwichtige spreiding van cijfers. Het aantal geselecteerde eindwerken is conform het besluit van de NVAO daarover.

Voorafgaande aan het locatiebezoek heeft het panel de kritische reflectie, inclusief de bijlagen en een selectie van eindwerken van de opleiding ontvangen. De leden van het panel hebben de kritische reflectie en, uitgezonderd de student, eindwerken bestudeerd. Mede op basis daarvan hebben de panelleden vragen voor het locatiebezoek opgesteld.

De voorzitter van het panel en de procescoördinator/secretaris hebben vooraf met elkaar gesproken om het proces van beoordeling af te stemmen. De leden van het panel hebben hun voorlopige bevindingen en een aantal vragen ten behoeve van het locatiebezoek aan de secretaris toegezonden. Op 30 november 2016 en 1 december 2016 is het panel voltallig bijeengekomen. In deze vergaderingen zijn de voorlopige bevindingen uitgewisseld, zijn de eindwerken besproken en is de lijst van vragen voor het locatiebezoek doorgenomen.

Het locatiebezoek vond plaats op 2 december 2016. Het locatiebezoek is uitgevoerd in overeenstemming met de vooraf vastgestelde agenda. Het panel heeft op de dag van het locatiebezoek met alle geledingen van de opleiding kunnen spreken. Ook heeft het panel een open spreekuur ingesteld. De opleiding heeft het spreekuur tijdig aan de betrokkenen gemeld. Er hebben zich geen personen voor gemeld. In het besloten overleg aan het einde van het locatiebezoek heeft het panel de bevindingen gewogen en de overwegingen opgesteld op basis van het informatiedossier, de gesprekken en de bestudeerde eindwerken. Vervolgens is het oordeel over de opleiding geformuleerd. Aan het einde van het locatiebezoek heeft de voorzitter van het panel dit oordeel op hoofdlijnen aan het management van de opleiding kenbaar gemaakt.

Na het locatiebezoek heeft de secretaris een conceptrapport van bevindingen, overwegingen en conclusies opgesteld. De leden van het panel hebben daarop hun commentaar gegeven. Nadat de secretaris deze opmerkingen had verwerkt, heeft hij het conceptrapport voor feitelijke onjuistheden aan de opleiding voorgelegd. Na verwerking hiervan is het definitieve rapport aan de opleiding verzonden.

3. Overzicht van de opleiding

3.1 Basisgegevens van de opleiding

Administratieve gegevens van de opleiding

Naam opleiding in Croho: B Fiscale Economie
 Oriëntatie en niveau opleiding: Wetenschappelijke Bachelor
 Aantal studiepunten: 180,0 EC
 Afstudeerrichtingen: Geen
 Locatie: Rotterdam
 Variant: Voltijd (deels Nederlands, deels Engels)
 Registratienummer in Croho: 56402

Administratieve gegevens van de instelling

Naam instelling: Erasmus Universiteit Rotterdam
 Status instelling: Bekostigd
 Instellingstoets kwaliteitszorg: Positief

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

Percentage studenten die na één, twee of drie jaar zijn uitgevallen (vwo vooropleiding)

Cohort	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Uitval na één jaar	38 %	37 %	27 %	29 %	38 %	32 %
Uitval na twee jaar	53 %	48 %	47 %	38 %	47 %	
Uitval na drie jaar	55 %	52 %	49 %	38 %		

Percentage studenten die na het eerste jaar opnieuw zijn ingeschreven en na drie, vier, vijf of zes en meer jaar hun examen hebben gehaald (vwo vooropleiding)

Cohort	2009	2010	2011	2012
Rendement na drie jaar	24 %	15 %	14 %	27 %
Rendement na vier jaar	45 %	36 %	44 %	
Rendement na vijf jaar	48 %	55 %		
Rendement na zes jaar	52 %			

Percentage studenten die na het eerste jaar opnieuw zijn ingeschreven en na drie, vier, vijf of zes en meer jaar hun examen hebben gehaald (alle studenten)

Cohort	2009	2010	2011	2012
Rendement na drie jaar	19 %	13 %	14 %	25 %
Rendement na vier jaar	40 %	31 %	43 %	
Rendement na vijf jaar	42 %	46 %		
Rendement na zes jaar	47 %			

Kwalificaties docenten

Kwalificaties	MSc	PhD	BKO*
Percentage docenten	100 %	68 %	80 %

*Het percentage BKO is inclusief vrijstellingen. Naast deze zijn 7 % van de docenten met hun BKO-traject bezig.

De student-docentratio is 51 : 1 (studiejaar 2015 – 2016).

Contacturen

Jaar in opleiding	Eerste jaar 1	Tweede jaar	Derde jaar
Aantal contacturen per week	14	15	10*

*In het derde jaar worden de studenten individueel begeleid bij hun scriptie. Deze uren zijn hier niet meegeteld.

3.2 Korte beschrijving van de instelling

De Bacheloropleiding Fiscale Economie is een opleiding van de Erasmus School of Economics, die op haar beurt een faculteit is van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

De Erasmus Universiteit Rotterdam is naar eigen zeggen een universiteit die op onderzoek is gericht en die gekenmerkt wordt door een uitgesproken maatschappelijke oriëntatie in haar onderwijs en onderzoek. De universiteit verwacht van haar academische medewerkers en van de studenten dat zij werken aan het oplossen van mondiale, sociale uitdagingen, daarin geïnspireerd door de dynamische en kosmopolitische stad Rotterdam.

De speerpunten van onderzoek en onderwijs van de universiteit zijn gezondheid (van molecule tot mens en maatschappij en terug), welvaart (duurzame economische groei), bestuur (de organisatie van bedrijven en van de maatschappij) en cultuur (media, geluk en identiteit in de moderne stedelijke samenleving). In het strategisch plan voor de jaren 2014 – 2018 staat dat de universiteit haar betekenis in het internationale veld verder wil vergroten.

Bij de Erasmus Universiteit Rotterdam zijn meer dan 2.700 medewerkers werkzaam, zowel docenten als ondersteunende medewerkers. Meer dan 26.000 studenten studeren aan de universiteit waarvan meer dan 16.000 studenten in bacheloropleidingen en ruim 10.000 studenten in masteropleidingen.

De Erasmus Universiteit Rotterdam bestaat uit zeven faculteiten, de Erasmus School of Economics, Erasmus School of Law, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Erasmus Medisch Centrum, Faculteit der Wijsbegeerte, Erasmus School of History, Culture and Communication en Rotterdam School of Management. Daarnaast huisvest de universiteit het Instituut voor Beleid en Management Gezondheidszorg, het International Institute of Social Studies en het Institute for Housing and Urban Development Studies.

Zoals op de website is te lezen, beoogt de Erasmus School of Economics als internationaal erkende instelling een wetenschappelijke bijdrage te leveren aan toekomstige economische ontwikkelingen en aan de beantwoording van vraagstukken van overheids- en ondernemingsbeleid. De School richt zich op de productie, verspreiding en toepassing van wetenschappelijke kennis, steeds vanuit een economisch perspectief. De Erasmus School of Economics biedt drie bacheloropleidingen, vier masteropleidingen, twee onderzoekmasters en vier post-initiële masteropleidingen aan. Bij de school werken bijna 500 medewerkers en studeren ongeveer 4.500 studenten.

3.3 Beschrijving van de beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding luiden als volgt.

- Studenten beschikken over grondige kennis van de (bedrijfs-) economische wetenschap en grondige kennis van en inzicht in de structuur van belastingwetgeving en belastingstelsels.
- Studenten kunnen fiscale wetgeving en jurisprudentie toepassen en interpreteren, mede in hun maatschappelijke context en in het bijzonder in hun (sociaal-) economische samenhang. Met de verworven kennis kunnen zij de economische effecten van belastingheffing op ondernemersgedrag en handelen van burgers analyseren en verklaren. Tevens kunnen zij effecten van economische ontwikkelingen op de fiscaliteit onderkennen.
- Studenten formuleren een probleemstelling op een fiscaal-economisch deelterrein, uitgaande van wetenschappelijke concepten en theorieën.
- Studenten kiezen een onderzoeksopzet die aansluit bij de vraagstelling.
- Studenten kiezen één of meer geschikte methoden om gegevens te verzamelen en te analyseren.
- Studenten doen uitspraken over de initiële probleemstelling op basis van de gevonden resultaten.
- Studenten doen voorstellen waarmee fiscaal-economische vraagstukken kunnen worden opgelost op basis van economische concepten en theorieën.
- Studenten leggen verbanden tussen de economie/bedrijfseconomie en de belastingwetgeving.
- Studenten selecteren relevante onderzoeksvragen en informatie uit een complexe samenhang en kunnen deze doorgronden binnen een gegeven context.
- Studenten trekken logische conclusies uit gegeven aannames. Zij beoordelen hun denkbeelden op hun interne consistentie, empirische validiteit en kracht en stellen deze desgewenst bij en tonen zich hierin creatief.
- Studenten baseren uitspraken over de werkelijkheid op betrouwbare gegevens.
- Studenten gebruiken verscheiden gezichtspunten bij het doen van uitspraken over de werkelijkheid.
- Studenten werken professioneel en doelgericht samen in teams en erkennen het belang, de positie en waarden van anderen.
- Studenten communiceren, zowel schriftelijk als mondeling, effectief met personen en groepen van uiteenlopende aard.
- Studenten profileren zich als een verantwoordelijke en academisch opgeleide professional, die over de leervaardigheden beschikt om een vervolgopleiding aan te gaan, waarvoor een hoge mate van autonomie nodig is.

3.4 Beschrijving van het curriculum

In de onderstaande tabel is het curriculum van de opleiding weergegeven.

Vakken	Studiepunten
Wiskunde	4,0 EC
Accounting	8,0 EC
ICT	4,0 EC
Micro-economie	8,0 EC
Wiskunde 2	4,0 EC
Macro-economie	8,0 EC
Toegepaste Statistiek 1	4,0 EC
Marketing	8,0 EC
Organisatie en Strategie	8,0 EC
Vaardigheden en Mentoraat	4,0 EC
Introductie Fiscale Economie	0,0 EC
Eerste jaar	60,0 EC
Fiscale Economie	4,0 EC
Internationale Economie	8,0 EC
Toegepaste Statistiek 2	4,0 EC
Finance 1	8,0 EC
Inkomstenbelasting A	4,0 EC
Toegepaste Micro-economie	8,0 EC
Inleiding Gedragseconomie	4,0 EC
Methoden en Technieken	8,0 EC
Omzetbelasting	4,0 EC
Intermediate Accounting	8,0 EC
Tweede jaar	60,0 EC
Formeel Bestuurs- en Belastingrecht	4,0 EC
Privaat- en Ondernemingsrecht	4,0 EC
Inkomstenbelasting B	4,0 EC
Administratieve en Comptabele Informatie	4,0 EC
Economics of Taxation	4,0 EC
Belasting op Onroerende Zaken	4,0 EC
Inkomstenbelasting C	4,0 EC
Vennootschapsbelasting	8,0 EC
Successiewet	2,0 EC
Integratie Fiscale Economie	6,0 EC
Internationaal en Europees Belastingrecht – Basis	4,0 EC
Filosofie van de Economie	4,0 EC
Bachelorscriptie	8,0 EC
Derde jaar	60,0 EC
Totaal opleiding	180,0 EC

4. Overzicht van beoordelingen

Standaard	Oordeel
Standaard 1. Beoogde eindkwalificaties	Voldoende
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Goed
Standaard 3: Toetsing	Voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende
Opleiding als geheel	Voldoende

5. Bevindingen, overwegingen en beoordeling per standaard

5.1 Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft de inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen

Bevindingen

Het doel van de opleiding Bachelor Fiscale Economie is de studenten een brede economische basis te bieden en hen daarnaast toe te rusten met kennis en vaardigheden op het specifieke gebied van het belastingrecht. De opleiding legt in de eerste twee jaren de brede economische basis waarna zij in het derde jaar de specialisatie op het gebied van de fiscaliteit nastreeft. Het doel van de opleiding is tweeledig, aan de ene kant de studenten op te leiden om de arbeidsmarkt te betreden en aan de andere kant hen de kennis en vaardigheden te geven om door te stromen naar de Master Fiscale Economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam of naar een gelijkwaardige opleiding op dit vakgebied aan een andere universiteit. De doelstelling van de opleiding is primair op de tweede mogelijkheid, het doorstromen naar een masteropleiding, gericht.

De opleiding beantwoordt aan het domeinspecifieke referentiekader dat de Erasmus School of Economics ter voorbereiding op deze externe beoordeling met de opleidingen economie van de Vrije Universiteit en de Wageningen Universiteit opgesteld heeft. Het huidige kader is een geactualiseerde versie van het domeinspecifieke kader uit 2009. De belangrijkste verandering was het verwijderen van de delen die op *business administration* betrekking hadden.

De opleiding heeft de eindkwalificaties opgesteld die de studenten aan het einde van de opleiding bereikt moeten hebben. Deze eindkwalificaties gaan achtereenvolgens in op de disciplinaire kennis van zowel de economische wetenschap als de belastingwetgeving, de toepassing van deze kennis bij het analyseren en oplossen van fiscaal-economische vraagstukken, de kennis en vaardigheden inzake wetenschappelijk onderzoek, de communicatieve en sociale vaardigheden en de leervaardigheden. De opleiding streeft ook de kennis van de internationale en Europese dimensies van het belastingrecht na.

De opleiding heeft in de vorm van een tabel de eindkwalificaties vergeleken met de Dublin descriptorren om het niveau van bachelor aan te tonen. Uit de tabel blijkt de overeenstemming van de eindkwalificaties met deze Dublin descriptorren.

Zoals het opleidingsmanagement tegen het panel heeft gezegd, richt de opleiding zich bij het onderwijs naar de opleiding op dit gebied in Wenen en bij het onderzoek naar opleidingen in Londen en Oxford.

De opleiding kent in gezamenlijkheid met de Master Fiscale Economie een raad van advies waarin vertegenwoordigers van het beroepenveld zitting hebben. Deze raad komt eenmaal per jaar bijeen en geeft de opleiding raad over de afstemming van de eindkwalificaties en het curriculum op de eisen van de beroepspraktijk.

Overwegingen

Het panel is positief over de doelstellingen van de opleiding. Het panel ziet daarin zowel de economische kennis als de kennis over fiscale onderwerpen alsook juridische kennis vertegenwoordigd en op een afgewogen wijze gecombineerd. Het panel is ook te spreken over de tweeledige doelstelling van de opleiding om studenten zowel voor te bereiden op masteropleidingen op dit vakgebied als op te leiden voor de arbeidsmarkt. Het panel heeft wel waargenomen dat het laatste niet veel voorkomt en acht dat ook begrijpelijk.

Het panel heeft waardering voor het domeinspecifieke referentiekader dat de opleidingen van de Erasmus School of Economics samen met de opleidingen van de Vrije Universiteit en de Wageningen Universiteit opgesteld hebben. Dit kader biedt een stevig en actueel raamwerk voor deze en andere opleidingen binnen de economische discipline.

Het panel heeft de eindkwalificaties van de opleiding bestudeerd en acht deze in overeenstemming met de doelstellingen. De eindkwalificaties raken in voldoende mate de disciplinaire kennis op economisch, fiscaal en juridisch gebied, de wetenschappelijke kennis en vaardigheden, de vaardigheden inzake het analyseren en oplossen van vraagstukken op dit gebied en de sociale en communicatieve vaardigheden, die de studenten aan het einde van de opleiding bereikt moeten hebben.

Op grond van de vergelijking die de opleiding heeft gemaakt en op basis van de eigen waarneming acht het panel de eindkwalificaties in overeenstemming met het niveau van de bachelor dat maatgevend is voor deze opleiding.

Het panel is van mening dat de opleiding zich naar behoren vergelijkt met opleidingen op dit gebied in het buitenland.

Het panel is te spreken over de raad van advies die de opleiding heeft ingesteld om de eindkwalificaties en het curriculum van de zijde van het beroepenveld te laten beoordelen. Daardoor klinkt de stem van de beroepspraktijk voldoende in de opleiding door.

Beoordeling van de standaard

Op grond van bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 1 *Beoogde eindkwalificaties* als voldoende.

5.2 Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Bevindingen

De decaan van de Erasmus School of Economics is uiteindelijk verantwoordelijk voor deze en de andere opleidingen van de School. De vice-decaan van de School is de opleidingsdirecteur van alle opleidingen en in die hoedanigheid verantwoordelijk voor de kwaliteit daarvan. Voor elke bacheloropleiding is een coördinator aangesteld die op het verloop van de processen binnen deze opleidingen toeziet. Voor de masteropleidingen samen heeft de mastercoördinator deze taak. Binnen elk van de masteropleidingen is de academic director verantwoordelijk voor het curriculum en het onderwijs binnen deze opleidingen. Het opleidingsmanagement dat uit de opleidingsdirecteur, de coördinatoren van de bacheloropleidingen en van de masteropleidingen bestaat, komt zeer regelmatig bijeen voor overleg over de opleidingen. De academic directors vergaderen geregeld over de inhoud van de masteropleidingen. Iedere bachelor- en masteropleiding heeft een opleidingscommissie, bestaande uit docenten en studenten. Deze commissies adviseren het opleidingsmanagement over de kwaliteit van de opleidingen. De examencommissie ziet toe op de toetsing en beoordeling van alle opleidingen van de School.

Het aantal instromende studenten in de opleiding is de laatste jaren min of meer stabiel gebleven. In 2011 stroomden 70 studenten in, in 2013 waren dat 97 studenten, in 2015 ging het om 81 studenten en dit jaar betrof het 67 studenten. Deze aantallen zijn meer dan een verdubbeling in vergelijking met de periode rond 2007 en 2008.

De toelatingseisen tot de opleiding zijn een afgerond vwo-diploma, ongeacht het profiel. Wel dienen de studenten Wiskunde A of B op vwo-niveau voltooid te hebben. Studenten die niet over de benodigde kennis van de wiskunde beschikken, moeten een aanvullende toets in dat vak afleggen. In de opleiding geïnteresseerde studenten wordt gevraagd een studiekeuzecheck te ondergaan, bestaande uit een vragenlijst en een online wiskundetoets. Deze studiekeuzecheck is gebaseerd op het door ervaring verkregen inzicht in de determinanten van studiesucces. Studenten die een positief resultaat boeken in deze studiekeuzecheck hebben meer kans om de opleiding met goed gevolg te doorlopen.

De opleiding heeft een tabel opgesteld waarin de relatie tussen de beoogde eindkwalificaties van de opleiding en het curriculum zichtbaar is gemaakt. Uit deze tabel kan worden afgeleid dat alle eindkwalificaties in één of meer vakken worden bereikt.

Het curriculum van de opleiding bestaat in de eerste twee jaar overwegend uit vakken die ook aan de studenten van de Bachelor Economie en Bedrijfseconomie worden gegeven. De studenten van deze opleiding Bachelor Fiscale Economie krijgen aldus een stevige basis in de economische wetenschappen. In het eerste jaar zijn acht bijeenkomsten speciaal voor de studenten van deze opleiding ingeroosterd. In deze bijeenkomsten worden fiscale onderwerpen aangesneden. De studenten krijgen daar overigens geen studiepunten voor. In het tweede jaar volgen zij naast de economische vakken ook enkele fiscale vakken, zoals *Fiscale Economie*, *Inkomstenbelasting A* en *Omzetbelasting*. Daarnaast kunnen practica soms fiscaal-economisch ingekleurd worden. Het derde jaar wijkt sterk af van dat van de Bachelor Economie en Bedrijfseconomie en is nagenoeg volledig gewijd aan fiscale vakken. Fiscaal-economische onderwerpen en de verschillende belastingsoorten worden in dat jaar behandeld. Ethische aspecten zijn verweven in de vakken. De opleiding overweegt ethiek meer te expliciteren.

Ook heeft de opleiding het voornemen het onderwijs in academische vaardigheden met meer samenhang aan te bieden. De studenten met wie het panel heeft gesproken, vonden dat ze sterk werden gestimuleerd om kritisch te leren denken.

De samenhang van de eerste twee jaren in het curriculum wordt geregeld besproken door de docenten van de Bachelor Economie en Bedrijfseconomie. Voor het tweede jaar is bij deze besprekingen ook een docent van Fiscale Economie betrokken. In het derde jaar vindt integratie van onderwerpen plaats in het vak *Integratie Fiscale Economie* dat ook de start van de afstudeerscriptie markeert. De studenten met wie het panel heeft gesproken, waren overigens nogal kritisch over de samenhang van het curriculum.

Het didactische concept van de opleiding is er primair op gericht de studenten in staat te stellen de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De werkvormen zijn hoorcolleges, werkcolleges en practicumcolleges. Gewoonlijk is het zo dat onderwerpen behandeld worden in hoorcolleges waarna de studenten in de werkcolleges en practicumcolleges deze onderwerpen ook in meer praktische zin leren beheersen. De studenten van deze opleiding die in de hoorcolleges van de eerste twee jaar tussen de studenten van de Bachelor Economie en Bedrijfseconomie zitten, komen wel samen in hun eigen practicumcolleges en mentorgroepen. De student-docentratio is 51 : 1 in de eerste twee jaar. In het derde jaar is deze veel gunstiger, omdat de studenten van deze opleiding dan hun eigen colleges volgen. Het aantal contacturen is 14 tot 15 uur per week in het eerste en tweede jaar en 10 uur per week in het derde jaar. De opleidingsdirecteur heeft het panel laten weten dat de Erasmus School of Economics experimenteert met nieuwe onderwijsvormen, zoals MOOC's. De implementatie van deze methoden is dit studiejaar gestart.

De opleiding heeft een aantal maatregelen genomen om de studievoortgang te bevorderen en om het rendement te vergroten. Deze maatregelen zijn gelegen in de studiekeuzecheck bij het begin van de opleiding en ook in het bindend studieadvies in het eerste jaar van 60,0 EC. Deze maatregel die in de gehele Erasmus Universiteit Rotterdam is ingevoerd, is niet zozeer bedoeld om het aantal uitvallers te verkleinen als wel om goed presterende studenten ertoe aan te zetten alle studiepunten in het eerste jaar te halen. Het rendement na drie jaar was de afgelopen jaren gemiddeld 18 %. Het rendement na vier jaar was de afgelopen jaren gemiddeld 38 %. Dat is ver onder de doelstelling van 75 % rendement na vier jaar van de Erasmus School of Economics.

De docenten zijn in dienst van het Fiscaal Economisch Instituut, dat aan de Erasmus School of Economics verbonden is. De twee aan de opleiding verbonden hoogleraren zijn binnen de School aangesteld. Het aantal docenten met een BKO is met 80 % zeer hoog. De studenten met wie het panel heeft gesproken, waren positief over de didactische kwaliteiten van de docenten. Ook kunnen de docenten in hun ogen goed het verband met de praktijk leggen, mede omdat velen van hen daarin werkzaam zijn. Het onderzoek dat door de docenten gedaan wordt, is evenwel niet geheel in overeenstemming met de eisen die de Erasmus School of Economics aan onderzoek stelt. Verder is het aantal aan de opleiding verbonden docenten relatief gering. Eén van de twee hoogleraren zal december 2017 met pensioen gaan. Van een duidelijke opvolger voor hem is vooralsnog niets bij het panel bekend. Wel kan de opleiding profiteren van de *Tutor Academy* van de Erasmus School of Economics die in 5,0 fte extra medewerkers voorziet om student-assistenten op te leiden.

Overwegingen

Het panel acht de toelatingseisen tot de opleiding naar behoren. De toelatingsprocedure met onder meer de studiekeuzecheck is valide.

Het curriculum weerspiegelt de beoogde eindkwalificaties volledig en op een evenwichtige wijze. Het panel is zeer te spreken over het curriculum, omdat het goed opgebouwd is en omdat het de studenten in staat stelt zich de fiscale en economische kennis en vaardigheden diepgaand eigen te maken. Het panel ondersteunt het voornemen van de opleiding om het onderwijs in academische vaardigheden op een meer samenhangende wijze aan te bieden. Ook al is het vak *Introductie Fiscale Economie* in het eerste jaar zeer waardevol, toch beveelt het panel aan in dat jaar een fiscaal vak te geven om de studenten nog meer met dat vakgebied kennis te laten maken. Ook zou het evenwicht tussen fiscale en juridische onderwerpen in het curriculum vergroot kunnen worden.

Het panel is positief over het didactisch concept en de werkvormen van de opleiding. Deze dragen volgens het panel bij aan het bereiken van de beoogde eindkwalificaties. Hoewel de student-docentratio niet gunstig oogt, ziet de opleiding toch kans om kleinschalig onderwijs aan te bieden, zeker ook in het derde jaar. De studenten missen wel practica bij enkele fiscale vakken om met de stof te oefenen. Het panel suggereert de opleiding daar aandacht te besteden.

Ondanks de maatregelen die de opleiding heeft genomen, blijft het rendement achter. Eén van de oorzaken daarvan is gelegen in het uitlopen van de afstudeerscriptie. Daarom beveelt het panel de opleiding aan zich in te spannen het scriptietraject zo mogelijk in de tijd te beperken, daarbij aandacht bestedend aan individuele wensen van studenten om zich middels onder meer een niet verplichte stage verder te ontwikkelen.

De docenten beschikken volgens het panel over uitstekende didactische kwaliteiten. Dat wordt door de studenten bevestigd. Daartegenover staat dat het wetenschappelijk onderzoek dat de docenten uitvoeren, niet geheel beantwoordt aan de eisen die de Erasmus School of Economics daaraan stelt. Het panel beveelt aan dat onderzoek uit te voeren volgens de eisen van de School, zo mogelijk met inachtneming van de mogelijkheden en eisen die het fiscale vakgebied aan de wetenschapsbeoefenaren stelt. De School zou daartoe volgens het panel meer tijd voor onderzoek aan de docenten ter beschikking kunnen stellen. Het panel ondersteunt de gedachte van de School om nauwer samen te werken met de fiscalisten binnen de Erasmus School of Law. Het panel beschouwt de continuïteit van de personele bezetting met enige zorg, omdat één van de aan de opleiding verbonden hoogleraren eind 2017 zal vertrekken en omdat nog niet voorzien is in een opvolger voor hem. Het panel beveelt de School aan de vervanging van deze hoogleraar in gang te zetten, opdat het niveau van het onderwijs behouden blijft. Het panel is wel positief over de extra personele bezetting die de *Tutor Academy* biedt.

Beoordeling van de standaard

Op grond van bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 2 *Onderwijsleeromgeving* als goed.

5.3 Standaard 3: Toetsing

Standaard 3. De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Zoals geldt voor alle opleidingen van de Erasmus School of Economics, verlopen ook de processen van toetsing en beoordeling van deze opleiding volgens het toetsbeleid van de School. Dit beleid stelt de kaders voor de toetsing en beoordeling van alle bachelor- en masteropleidingen van de School. De Examencommissie houdt daarenboven ieder jaar de regels en richtlijnen voor toetsing en beoordeling tegen het licht. Deze kunnen op onderdelen verschillen van de uitgave van het jaar daarvoor. Al met al kan gezegd worden dat de regels en procedures rond de toetsing en beoordeling voor de opleidingen van de School sterk gelijklopend zijn, als ze al niet precies hetzelfde zijn.

Ook is voor alle opleidingen van de School één en dezelfde examencommissie benoemd. De commissie voert haar werkzaamheden uit in lijn met de vigerende wettelijke bepalingen in Nederland. Tot de taken van de Examencommissie behoren het toezichhouden op de kwaliteit en het niveau van toetsen en beoordelingen, benoemen van examinatoren, verlenen van vrijstellingen, afhandelen van gevallen van fraude, adviseren over de Onderwijs- en Examenregeling en zorgen dat de opleidingen zich aan de regels en procedures in dezen houden.

Overeenkomstig het toetsbeleid van de Erasmus School of Economics en de Regels en Richtlijnen van de Examencommissie heeft de opleiding een aantal maatregelen genomen om de validiteit van de toetsen, de betrouwbaarheid van de beoordelingen en de transparantie van de processen in dit verband te waarborgen. Om de validiteit van de toetsen te bevorderen, wordt iedere toets die vervaardigd is door een docent voor afname ter controle aan een andere docent voorgelegd. Om de betrouwbaarheid van de beoordelingen te vergroten, is de benoeming van examinatoren voor zowel de toetsen van de vakken als van de afstudeerscripties in handen gelegd van de Examencommissie. De benoeming geschiedt op voordracht van de opleidingsdirecteur. De examinatoren worden alleen benoemd, als ze aan de eisen, gesteld door de Examencommissie voldoen. In het geval van de beoordeling van afstudeerscripties van masteropleidingen dient ten minste één van de examinatoren gepromoveerd te zijn. De Examencommissie analyseert de uitkomsten van de toetsen. Als het slaagpercentage van een toets minder dan 50 % of meer dan 90 % is, volgt een diepgaander onderzoek naar de aard en inhoud van de toets en naar de beoordeling daarvan. Daarnaast bestudeert de Examencommissie ieder jaar ongeveer 40 afstudeerscripties van deze en andere opleidingen van de Erasmus School of Economics om na te gaan of de beoogde eindkwalificaties daarin bereikt zijn en of deze op een correcte wijze zijn beoordeeld. De cijfers van de scripties die in de steekproef worden betrokken, liggen met name tussen 5,5 en 7,0 en bij 9,0 en meer. Ongeveer acht leden van de Examencommissie zijn in dit proces betrokken, opdat de inhoud van alle opleidingen bestreken wordt. Wanneer de Examencommissie één of meer scripties als onvoldoende kwalificeert, volgt een gesprek met de directeur van het Fiscaal Economisch Instituut. Deze zal op zijn beurt met de betrokken examinatoren spreken. Om de transparantie van de toetsing en beoordeling te verhogen, worden de studenten vooraf ingelicht over de beoordelingscriteria van de toetsen, ontvangen zij voorbeeldtentamens en hebben zij het recht om de beoordeling van het gemaakte werk in te zien.

De toetsvormen die ingezet worden, omvatten schriftelijke tentamens met open vragen, multiple-choice toetsen, tussentijdse toetsen, mondelinge tentamens, individuele opdrachten, groepsopdrachten en presentaties. Alleen in de eerste twee jaren van de Bachelor Economie en deze Bachelor Fiscale Economie worden overigens multiple-choice tentamens gebruikt. In verreweg de meeste vakken is sprake van meer dan één af te leggen toets waardoor het cijfer van een vak bijna altijd uit de cijfers van verschillende toetsen is opgebouwd.

Tegen het einde van de opleiding dienen de studenten hun afstudeerscriptie te schrijven. Voor alle opleidingen van de Erasmus School of Economics waaronder deze opleiding is een scriptiehandleiding samengesteld door de scriptiecoördinator van de betrokken capaciteitsgroep ofwel, voor deze opleiding, het Fiscaal Economisch Instituut. Tijdens het schrijven van de scriptie worden de studenten begeleid door hun scriptiebegeleider. De Erasmus School of Economics is doende het *Thesis Workflow System* in te voeren. Bij de masteropleidingen van de School is dat al gebeurd, evenals bij de bacheloropleiding Fiscale Economie. De overige twee bacheloropleidingen zullen binnen niet al te lange tijd volgen. Dit is een ICT-systeem, bedoeld om het proces van schrijven en beoordelen van de afstudeerscriptie beter en nauwgezetter te volgen. Met dit systeem kan de scriptiebegeleider beter de voortgang van het proces volgen en kan deze ook eerder signaleren of de student tijdig aan zijn of haar verplichtingen heeft voldaan. Studenten moeten onder meer conceptversies van de scriptie in het systeem uploaden.

De afstudeerscriptie wordt beoordeeld door de begeleider en door de tweede lezer. Los van het verschil in niveau waarop de bachelorscripties en de masterscripties worden beoordeeld, zijn de beoordelingscriteria voor alle opleidingen van de School hetzelfde. De criteria worden beoordeeld aan de hand van een Likert-schaal. De examinatoren kunnen elk van de criteria beoordelen van onvoldoende tot uitmuntend. De scriptiebegeleider beoordeelt zowel het proces van de totstandkoming van de scriptie waaronder ook de mate van zelfstandig optreden van de student als het rapport. De tweede lezer spreekt zich alleen uit over het schriftelijk werk. Beide examinatoren beoordelen de scriptie los van elkaar en komen dan vervolgens samen om het cijfer vast te stellen. Bij de scripties in de bacheloropleidingen van de Erasmus School of Economics kunnen de examinatoren de student een mondelinge toelichting vragen. Bij de scripties in de masteropleidingen is de mondelinge verdediging verplicht. Met de invoering van het *Thesis Workflow System* verloopt de onafhankelijke beoordeling door de examinatoren nog beter. De scripties worden op plagiaat gecontroleerd en de mate van overlap met andere teksten wordt op het beoordelingsformulier vermeld.

Overwegingen

Het panel stemt in met het beleid rond toetsing en beoordeling en de regels en richtlijnen voor toetsing en beoordeling van de Erasmus School of Economics die voor deze en de andere opleidingen van de School van toepassing zijn. Het beleid en de regels en richtlijnen zorgen in de ogen van het panel voor voldoende waarborgen voor de validiteit van de toetsen, de betrouwbaarheid van de beoordelingen, de capaciteiten van de examinatoren en de transparantie van de toetsen en beoordelingen voor de studenten.

De examencommissie heeft in de ogen van het panel de verantwoordelijkheden en taken die horen bij de wettelijke bepalingen in Nederland. De commissie ziet toe op de processen van toetsing en beoordeling, analyseert de resultaten van de tentamens en controleert periodiek de kwaliteit en het niveau van de afstudeerscripties.

Het panel beoordeelt de toetsvormen die de opleiding inzet als toereikend. Deze toetsvormen zijn geschikt om de kennis en vaardigheden waarover de studenten moeten beschikken te toetsen.

In acht genomen de kanttekening over de planning van het scriptie bij standaard 2, kan worden gezegd dat het proces van begeleiding en beoordeling van de afstudeerscripties naar behoren ingericht is. Met de invoering van het *Thesis Workflow System* verbetert dit proces nog verder. De beoordeling van de scripties is betrouwbaar, omdat deze door twee examinatoren aan de hand van een goed uitgewerkt beoordelingsformulier wordt uitgevoerd. Wel beveelt het panel aan gewogen beoordelingscriteria te hanteren om het belang van criteria in het cijfer te laten doorwegen.

Beoordeling van de standaard

Op grond van bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 3 *Toetsing* als voldoende.

5.4 Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 4. De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Bevindingen

Het gemiddelde cijfer voor de afstudeerscripties was 7,1 in 2014 – 2015. Daarbij studeerden 3 % van de studenten cum laude af. Het is het panel opgevallen dat in de afstudeerscripties vaak fiscaal-juridische onderwerpen worden behandeld en minder economische vraagstukken, terwijl een groot deel van de opleiding toch economisch gericht is.

Zoals onder standaard 1 naar voren gebracht is, studeren de meeste afgestudeerden door aan de opleiding Master Fiscale Economie van de Erasmus Universiteit Rotterdam of een gelijksoortige masteropleiding aan een andere universiteit. De afgestudeerden van de opleiding betreden gewoonlijk niet de arbeidsmarkt.

Overwegingen

Het panel heeft de toetsen van een aantal vakken bestudeerd en acht deze qua inhoud en diepgang naar behoren. De studenten bereiken ook los van de afstudeerscriptie alle beoogde eindkwalificaties in de vakken van het curriculum.

Het panel heeft zes afstudeerscripties van studenten in deze opleiding bestudeerd. Het panel kwalificeert de zes bestudeerde afstudeerscripties van deze opleiding als ten minste *voldoende*. In de meeste gevallen kon het panel zich vinden in het cijfer dat de examinatoren van de opleiding voor de scriptie hadden gegeven. In één geval achtte het panel het cijfer te laag, terwijl in een ander geval het panel het cijfer te hoog vond. Daarnaast had één van de scripties een te ruime probleemstelling waardoor het voor de student niet goed mogelijk was meer diepgang in de scriptie aan te brengen.

Beoordeling van de standaard

Op grond van bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel standaard 4 *Gerealiseerde eindkwalificaties* als voldoende.

6. Aanbevelingen

In dit rapport zijn enkele aanbevelingen aan de opleiding opgenomen. Deze aanbevelingen worden hieronder opgesomd.

- Het onderwijs in academische vaardigheden meer samenhangend aanbieden, zoals de opleiding nu al van plan is.
- Een fiscaal vak in het eerste jaar aanbieden, opdat de studenten nog intensiever met dat vakgebied kennis maken.
- Het evenwicht tussen de fiscale en juridische vakken in het curriculum vergroten.
- Meer practica bij de fiscale vakken aanbieden om de studenten in de gelegenheid te stellen met de leerstof te oefenen.
- Zich inspannen het scriptietraject zo mogelijk in de tijd te beperken, opdat de studenten in die fase van de studie minder vertraging oplopen, daarbij aandacht bestedend aan individuele wensen van studenten om zich middels onder meer een niet verplichte stage verder te ontwikkelen.
- Het wetenschappelijk onderzoek door de docenten uit te voeren volgens de eisen van de Erasmus School of Economics, zo mogelijk met inachtneming van de mogelijkheden en eisen die het fiscale vakgebied aan de wetenschapsbeoefenaren stelt. De School zou daartoe volgens het panel meer tijd voor onderzoek aan de docenten ter beschikking kunnen stellen.
- Zoeken van samenwerking met de fiscale afdeling van de Erasmus School of Law, in lijn met het oogmerk van de Erasmus School of Economics.
- De vervanging van één van de twee huidige hoogleraren in gang zetten, opdat het niveau van het onderwijs behouden blijft.
- Bij de beoordeling en becijfering van de afstudeerscripties gewogen beoordelingscriteria gebruiken.

Bijlage 1: Programma locatiebezoek

Het panel heeft een locatiebezoek aan de opleiding afgelegd op 1 en 2 december 2016 te Rotterdam.

Het programma van het locatiebezoek op 1 december 2016 luidde als volgt.

- 08.30 uur – 09.30 uur Aankomst en overleg visitatiepanel (besloten)
- 09.00 uur – 09.45 uur Faculteitsbestuur
Prof. dr. Ph.H.B.F. Franses (decaan Erasmus School of Economics), prof. dr. I.J.M. Arnold (vice-decaan Erasmus School of Economics, opleidingsdirecteur), W. Rowaan MA (senior beleidsmedewerker Onderwijs Erasmus School of Economics)

Het programma van het locatiebezoek op 2 december 2016 luidde als volgt.

- 09.00 uur – 10.00 uur Examencommissie
Prof. dr. J.M.A. Viaene (voorzitter Examencommissie), prof. dr. A. Dur (vice-voorzitter Examencommissie), drs. V.H.M. Beerkens (secretaris Examencommissie), K. Goudzwaard-Noot MSc (secretaris Examencommissie)
- 10.00 uur – 11.00 uur Opleidingsmanagement en kerndocenten Bachelor Fiscale Economie
Opleidingsmanagement en kerndocenten Master Fiscale Economie
Prof. dr. P. Kavelaars (hoogleraar/docent, Bachelor/Master), mr. R.B.N. van Ovost (docent, Bachelor/Master), drs. M.H.M. Smeets (docent, opleidingscoördinator, Bachelor, academic director, Master)
- 11.15 uur – 12.00 uur Docenten/examinatoren eindwerken Bachelor Fiscale Economie
Docenten/examinatoren eindwerken Master Fiscale Economie
Prof. dr. R.N.G. van der Paardt (docent/examinator eindwerken, Bachelor/Master), R.C. de Smit MSc (docent/examinator eindwerken, Bachelor/Master), mr. D.E. van Sprundel (docent/examinator eindwerken, Bachelor/Master), dr. Y.M. Tigelaar-Klootwijk (docent/examinator eindwerken, voorzitter Opleidingscommissie, Bachelor/Master), dr. H. Vrijburg (docent/examinator eindwerken, Bachelor/Master)
- 12.00 uur – 12.45 uur Studenten en alumni Bachelor Fiscale Economie
Studenten en alumni Master Fiscale Economie
B.W. Vendrig (student, Bachelor), S.C.A. Claessen (student, Bachelor), V. Visser BSc (student, lid Opleidingscommissie, Master), M.M.A. Koster BSc (student, Master), drs. A. de Beer RB (alumnus, lid Raad van Advies), A.J.A. Maassen MSc (alumna)
- 12.45 uur – 13.45 uur Lunch panel (besloten), open spreekuur 12.45 uur – 13.15 uur
- 15.30 uur – 15.45 uur Faculteitsbestuur (tweede gesprek)
Prof. dr. Ph.H.B.F. Franses (decaan Erasmus School of Economics)

- 15.45 uur – 17.00 uur Overleg panel (besloten)
- 17.00 uur – 17.30 uur Terugkoppeling bevindingen op hoofdlijnen door voorzitter panel aan
opleidingsmanagement en andere betrokkenen

Bijlage 2: Bestudeerde documenten

Documenten die zijn bestudeerd voorafgaand aan het locatiebezoek

- Kritische Zelfreflectie Bachelor Fiscale Economie
- Verbeterpunten en acties
- Domeinspecifiek referentiekader
- Matrix met Dublin descriptoren en eindkwalificaties
- Relatie tussen eindkwalificaties en curriculum
- Overzicht van curriculum
- Organisatie van het onderwijs
- Overzicht docenten
- Lijst met scripties uit jaren 2014 – 2015 en 2015 – 2016
- Onderwijs- en examenregeling
- Jaarverslag Examencommissie
- Erasmus School of Economics Onderwijsstatistieken
- Publicatielijst Erasmus School of Economics

Documenten die tijdens het locatiebezoek ter inzage lagen

- Studiemateriaal vakken
- Toetsen vakken
- Verslagen Opleidingscommissie
- Analyses tentamens

Bijlage 3: Bestudeerde eindwerken

Het panel heeft de eindwerken van de volgende zes studenten bestudeerd.

- 376895
- 370990
- 358592
- 386092
- 374485
- 370642

Bijlage 4: Samenstelling visitatiepanel

Het panel bestond uit de volgende personen:

- Prof. dr. T.J. Wansbeek, emeritus hoogleraar Statistiek en Econometrie, Rijksuniversiteit Groningen (voorzitter);
- Prof. dr. J. Hartog, emeritus hoogleraar Micro-economie met aanstelling als gast-onderzoeker, Universiteit van Amsterdam (panellid);
- Prof. dr. R. Kabir, hoogleraar en leerstoelhouder Corporate Finance and Risk Management, Universiteit Twente (panellid);
- Prof. dr. A.C. Rijkers, emeritus hoogleraar Fiscale Economie, Universiteit Tilburg (panellid);
- S.M. van den Hoek, student Bachelor Fiscale Economie, Universiteit van Amsterdam (student-lid).

Prof. dr. T.J. Wansbeek, voorzitter

De heer Wansbeek is emeritus hoogleraar Statistiek en Econometrie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij behaalde de titel van doctor aan de Universiteit Leiden. Hij bekleedde een reeks van functies waaronder die van hoogleraar Micro-econometrie aan de Universiteit van Amsterdam, decaan van de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Amsterdam en decaan van de Faculteit Economie van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij was en is lid van de redactieraad van een aantal internationale, wetenschappelijke tijdschriften, zoals *Journal of Econometrics*. De heer Wansbeek was en is gastdocent aan onder meer de University of Southern California in de Verenigde Staten en de Zhejiang Universiteit in China.

Prof. dr. J. Hartog, panellid

De heer Hartog is emeritus hoogleraar Micro-economie aan de Universiteit van Amsterdam waar hij een aanstelling als gast-onderzoeker heeft. He behaalde de titel van doctor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij was aan deze instelling onderzoeker en universitair hoofddocent. Hij was gastdocent aan een aantal universiteiten in Europa, de Verenigde Staten en Azië. Ook was hij redacteur van internationale, wetenschappelijke tijdschriften. De heer Hartog is lid van de Koninklijk Nederlandse Academie van Wetenschappen.

Prof. dr. R. Kabir, panellid

De heer Kabir is hoogleraar en leerstoelhouder Corporate Finance and Risk Management aan de Universiteit Twente. Hij behaalde de titel van doctor aan de Universiteit van Maastricht. Hij was gastdocent aan onder meer de Central University of Finance and Economics in Beijing, China, New York University in de Verenigde Staten en de Universiteit van Melbourne in Australië. Voordat hij benoemd werd tot hoogleraar aan de Universiteit Twente, was de heer Kabir universitair hoofddocent Finance aan de Universiteit Tilburg en hoogleraar Finance aan de Universiteit van Stirling in het Verenigd Koninkrijk.

Prof. dr. A.C. Rijkers, panellid

De heer Rijkers is emeritus hoogleraar Fiscale Economie aan de Universiteit Tilburg. Hij behaalde de titel van doctor aan de Universiteit Tilburg. Alvorens tot hoogleraar benoemd te worden, bekleedde hij de functies van belastinginspecteur en van onderzoeker en docent aan het Fiscale Instituut Tilburg van de Universiteit Tilburg. Hij was lid van adviescommissies over vraagstukken rond inkomstenbelasting in Nederland. De heer Rijkers was één van de oprichters van *SIRET, Scientific Institute for Research in Economics of Taxation*.

S.M. van den Hoek, student-lid

Mevrouw Van den Hoek is student in de opleiding Bachelor Fiscale Economie van de Universiteit van Amsterdam. Zij heeft een reeks van extra-curriculaire activiteiten ontplooid waaronder het voorzitterschap van de studievereniging van haar opleiding, lidmaatschap en voorzitterschap van de Studentenraad van de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast is mevrouw Van den Hoek werkzaam bij de Canal Company als gids.